

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie z powództwa Filipa G. i Przemysława K. przeciwko Szpitalowi Specjalistycznemu w D. o zapłatę na skutek apelacji wniesionej przez powodów od wyroku Sądu Rejonowego

czy umowa poręczenia zawarta pomiędzy wierzycielem zakładu opieki zdrowotnej a podmiotem profesjonalnie zajmującym się obrotem wierzytelnościami i pozasądową windykacją wierzytelności jest czynnością prawną określoną w art. 53 ust. 6 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 roku o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89, z późn. zm.),

czy umowa poręczenia zawarta pomiędzy wierzycielem zakładu opieki zdrowotnej a podmiotem profesjonalnie zajmującym się obrotem wierzytelnościami i pozasądową windykacją wierzytelności może naruszać umowny zakaz zawierania umowy przelewu wierzytelności.

UZASADNIENIE

Powodowie Filip G. i Przemysław K. wnieśli o zasądzenie od pozwanego Szpitala Specjalistycznego im. S. w D. kwoty 10.752,51 zł wraz z odsetkami ustawowymi tytułem zapłaty ceny za sprzedane i wydane pozwanemu towary.

W uzasadnieniu powodowie wskazali, iż poręczyli za zobowiązanie pozwanego, jako poręczyciele uregulowali zadłużenie pozwanego, przelewając na rachunek [...] Centrum Zaopatrzenia Medycznego „Z.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. zadłużenie pozwanego i zawiadomili pozwanego o zawartej umowie poręczenia.

Zdaniem powodów, wskutek umowy poręczenia, stali się wierzycielami pozwanego w zakresie dokonanej zapłaty.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości.

W uzasadnieniu pozwany podniósł, iż umowa poręczenia zawarta z poręczycielami będącymi podmiotami zawodowo zajmującymi się ściąganiem wierzytelności oraz ewentualne udzielone poręczenie stanowi świadome obejście wprowadzonego zakazu cesji wierzytelności pozwanej.

Pozwany stanął na stanowisku, iż skoro powodowie, mimo zakazu przenoszenia wierzytelności, zawarli z wierzycielem umowę poręczenia to działanie to wyczerpało znamiona wady oświadczenia woli, złożonego drugiej stronie dla pozorów, ukrycia innej czynności prawnej, a jego skutkiem była konieczność uznania umowy za nieważną. Zdaniem pozwanego ważność oświadczenia woli stron umowy powinna być oceniona w świetle skutków prawnych umowy cesji należności bez zgody dłużnika, pomimo istnienia umownego zakazu cesji. Pozwany uzasadnił powyższe stanowisko konstrukcją umowy poręczenia (odpłatność uiszczana już w momencie zawarcia umowy, niezależna od faktycznej konieczności skorzystania z osoby poręczyciela; brak terminu płatności przez poręczyciela; brak wskazania podstaw do dokonania przez poręczyciela zapłaty w dacie 1 lutego 2011 r.; założony skutek automatyzmu płatności przez poręczyciela).

Wskazał pozwany na brak podstaw do domagania się odsetek od uiszczonej należności.

Pozwany nie zakwestionował także istnienia jego należności względem [...] Centrum Zaopatrzenia Medycznego „Z.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. w wysokości wskazanej w pozwie, a jedynie skuteczność i ważność zawartej umowy poręczenia.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Rejonowy w G. oddalił powództwo.

Sąd Rejonowy ustalił, iż wszystkie okoliczności odnoszące się do istnienia zobowiązania pozwanego wobec [...] Centrum Zaopatrzenia Medycznego „Z.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Z., jej wysokości, faktu zawarcia umowy poręczenia jak i zapłaty wierzytelności pozwanego przez powodów nie były sporne, zostały przyznane przez pozwanego, a więc nie wymagały dowodzenia. Kwestią sporną okazała się ważność umowy poręczenia.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał, iż zobowiązanie pozwanego powstało przed wejściem w życie przepisów, wskazujących na możliwość dokonania czynności prawnej, mającej na celu zmianę wierzyciela, w przypadku zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej po wyrażeniu zgody przez podmiot, który utworzył zakład, zatem argumentację pozwanego powołującego się na te przepisy należało uznać za nietrafną ze względu na czas powstania zobowiązań.

Jednakże Sąd Rejonowy wskazał na zastrzeżenie umowne umów sprzedaży i zapis stanowiący podstawę powstania wierzytelności powodów i zastrzeżenie, iż wierzytelności pieniężne, wynikające z niniejszej umowy nie mogły stanowić przedmiotu przelewu i kompensaty bez pisemnej zgody zamawiającego.

Zdaniem Sądu Rejonowego umowa poręczenia dotyczyła wierzytelności przeterminowanych, nie spełniała więc celu umowy poręczenia, w której poręczyciel ma obowiązek spełnienia świadczenia w przypadku gdyby nie spełnił go dłużnik główny. Według Sądu Rejonowego zawarta umowa miała na celu przeniesienie wierzytelności na powodów, a nie jej zabezpieczenie i była w rzeczywistości umową pozorną, mającą na celu cesję wierzytelności, wywołała więc skutki prawne inne niż wynikające z istoty poręczenia, a więc przelew wierzytelności.

Sąd Rejonowy stanął na stanowisku, iż zawarta umowa zmierzała do obejścia prawa i z tego względu uznał, ją za nieważną.

W apelacji powodowie zaskarżyli powyższy wyrok w całości i wnieśli o zmianę wyroku poprzez zasądzenie wskazanej w pozwie kwoty.

W uzasadnieniu powodowie wskazali na brak jakichkolwiek przepisów umożliwiających skuteczne wyłączenie możliwości zawierania umów poręczenia wobec osób trzecich, brak analogicznego ograniczenia co do możliwości zawarcia takiej umowy oraz inny od umowy cesji wierzytelności cel umowy poręczenia.

Powodowie potwierdzili istnienie porozumienia pomiędzy pozwanym, a [...] Centrum Zaopatrzenia Medycznego „Z.” Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w Z., dotyczącego ograniczenia możliwości udzielania poręczenia, który jednak nie prowadził do nieważności umowy poręczenia, a jedynie do odpowiedzialności odszkodowawczej.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o oddalenie apelacji.

W uzasadnieniu pozwany podniósł, iż Sąd I instancji zasadnie oddalił powództwo i w całości poparł stanowisko Sądu.

Przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, a sprowadzające się do pytań: czy umowa poręczenia zawarta pomiędzy wierzycielem zakładu opieki zdrowotnej a podmiotem profesjonalnie zajmującym się obrotem wierzytelnościami i pozasądową windykacją wierzytelności jest czynnością prawną określoną w art. 53 ust. 6 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 roku o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89, z późn. zm.) oraz czy umowa poręczenia zawarta pomiędzy wierzycielem zakładu opieki zdrowotnej, a podmiotem profesjonalnie zajmującym się obrotem wierzytelnościami i pozasądową windykacją wierzytelności może naruszać umowny zakaz zawierania umowy przelewu wierzytelności.

Należy wskazać, że za odpowiedzią pozytywną na powyższe pytania przemawia literalna wykładnia przepisu art. 518 § 1 k.c., zgodnie z którym osoba trzecia, która spłaca wierzyciela, nabywa spłaconą wierzytelność

do wysokości dokonanej zapłaty jeżeli płaci cudzy dług, za który jest odpowiedzialna osobiście albo pewnymi przedmiotami majątkowymi; jeżeli przysługuje jej prawo, przed którym spłacona wierzytelność ma pierwszeństwo zaspokojenia; jeżeli działa za zgodą dłużnika w celu wstąpienia w prawa wierzyciela; zgoda dłużnika powinna być pod nieważnością wyrażona na piśmie; jeżeli to przewidują przepisy szczególne. Powodowie, działając jako poręczyciele wymagalnej należności uregulowali zadłużenie pozwanego, a więc nastąpił skutek w postaci nabycia spłaconej wierzytelności przez powodów spłacających wierzyciela. Jak wynika z powyższego niewątpliwie skutkiem umowy poręczenia jest nabycie wierzytelności przez osoby trzecie z chwilą jej zapłaty wierzycielowi (por. Radwański Z., *Poręczenie. Komentarz do przepisów kodeksu cywilnego*, wyd. 2, Warszawa 1996, s. 8; Piekarski M. (w:) *Komentarz*, t. II, 1972, s. 1707; Stecki L. (w:) *Kodeks cywilny z komentarzem*, pod red. J. Winiarza, Warszawa 1980, s. 510; wyrok Sądu Najwyższego z 7 listopada 2008 r., II CSK 293/08; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 grudnia 1990 r.). Wskazany skutek jest taki jak przy umowie cesji wierzytelności – w strukturze stosunku zobowiązaniowego osoba trzecia, która spłaciła wierzyciela, zajęła jego miejsce. Nastąpiła więc, w wyniku wstąpienia osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela, zmiana wierzyciela. Wierzytelność na skutek jej spłacenia w ramach umowy poręczenia nie wygasa, lecz trwa nadal ze zmienionym podmiotem po stronie wierzyciela, któremu przysługują te same zarzuty co wierzycielowi. Powyższy pogląd jest ugruntowany w literaturze (por. Zagrobelny K. (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, Warszawa 2008 s. 935; Łubkowski B. (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, pod red. Z. Resicha, Warszawa 1972 s. 1229; Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2008 s. 370).

Subrogacja ustawowa, jak również cesja wierzytelności są formami sukcesji w wierzytelność pod tytułem szczególnym. Wobec powyższego do oceny skutków wstąpienia ex lege w prawa zaspokojonego wierzyciela

w obu przypadkach zasadne jest odpowiednie stosowanie przepisów o przelewie wierzytelności (por. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 2011 r., sygn. akt II CSK 548/10; postanowienie Sądu najwyższego z dnia 29 lipca 1998 r., II CKN 864/97 i z dnia 21 sierpnia 2008 r., IV CSK 135/08; E. Łętowska (w:) *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 1, s. 920-921; J. Mojak (w:) K. Pietrzykowski, *Komentarz*, t. II, 2005, s. 167).

Powyższe argumenty przemawiają za twierdzeniem, iż istnienie umownego wyłączenia przenoszenia wierzytelności w drodze cesji, których przedmiotem miał być przelew wierzytelności, po wyrażeniu zgody przez podmiot, który utworzył zakład opieki zdrowotnej (art. 53 ust. 6 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej) nie stanowi prawnej przeszkody nabycia tej wierzytelności na podstawie art. 518 k.c. Zakazy ustawowe przelewu wynikające z przepisów prawa dotyczą natomiast, jak należy przyjąć, także nabycia wierzytelności w drodze *cessionis legis* (tak też J. Mojak (w:) K. Pietrzykowski, *Komentarz*, t. II, 2005, s. 169). W związku ze ścisłym powiązaniem przez ustawodawcę pewnych kategorii wierzytelności z podmiotami tych praw, dopuszczenie w tym zakresie zmiany podmiotu w drodze podstawienia byłoby działaniem zmierzającym do obejścia prawa (*in fraudem legis*).

Należy jednak wziąć pod uwagę również argumenty przedstawione w apelacji powodów.

Powodowie w apelacji wskazali na brak jakichkolwiek przepisów, umożliwiających skuteczne wyłączenie możliwości zawierania umów poręczenia wobec osób trzecich oraz brak analogicznego ograniczenia co do możliwości zawarcia takiej umowy.

Należy wskazać, iż art. 1 ustawy z dnia 22 października 2010 r. o zmianie ustawy o zakładach opieki zdrowotnej dokonał zmiany art. 53 ust. 6 i 7, które otrzymały brzmienie:

- "6. Czynność prawna mająca na celu zmianę wierzyciela, w przypadku zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, może nastąpić po wyrażeniu zgody przez podmiot, który utworzył zakład. Podmiot, który utworzył zakład, wydaje zgodę albo odmawia jej wydania, biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia ciągłości udzielania świadczeń zdrowotnych oraz w oparciu o analizę sytuacji finansowej i wynik finansowy samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej za rok poprzedni. Zgodę wydaje się po zasięgnięciu opinii kierownika samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej.
7. W przypadku naruszenia przepisów ust. 2-6 lub art. 1 ust. 4 i 5, do sądu o stwierdzenie nieważności umowy zbycia, dzierżawy, najmu, użytkowania, użyczenia aktywów trwałych samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej oraz przelewu wierzytelności może wystąpić także podmiot, który utworzył zakład."

Przedmiotowa zmiana, zgodnie z przepisem art. 5 ustawy zmieniającej weszła w życie po 14 dniach od dnia ogłoszenia tj. 22 grudnia 2010 r. Żaden z przepisów w brzmieniu nadanym powyższą zmianą nie stanowił wprost o zakazie umów poręczenia. Mowa jest jedynie ogólnie o czynności prawnej, mającej na celu zmianę wierzyciela oraz przelew wierzytelności.

Należy jednak rozważyć czy przedmiotowy, wskazany w powyższych przepisach zakaz przelewu wierzytelności objął zobowiązania pozwanego.

Zgodnie z art. 4 ustawy zmieniającej przepisy art. 53 ust. 6 i 7 ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, powstałych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

Powstało zatem pytanie czy zobowiązania pozwanego zaistniały po dniu wejścia w życie wskazanej ustawy, tj. po 22 grudnia 2010 r.

Aby rozstrzygnąć powyższą kwestię należy sięgnąć do ustawowej definicji zobowiązania. Zgodnie z przepisem art. 353 § 1 k.c. zobowiązanie polega na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik

powinien świadczenie spełnić. Pojęcie zobowiązania wskazuje, że jest to stosunek prawny między podmiotem uprawnionym, wierzycielem a podmiotem zobowiązanym, dłużnikiem, natomiast treścią tego stosunku są uprawnienia wierzyciela i skorelowane z nimi obowiązki dłużnika. Uprawnienia wierzyciela sprowadzają się do możliwości żądania od dłużnika świadczenia, a obowiązki dłużnika polegają na spełnieniu tego świadczenia i tym samym zaspokojeniu interesu wierzyciela. Pewna zdarzenie cywilnoprawne jest jedynie źródłem tego zobowiązania. W przedmiotowej sprawie źródłem zobowiązania pozwanego okazały się umowy sprzedaży (k. 49-55) zawarte w dniach 6 i 14 stycznia 2010 r. oraz 2 i 9 lutego 2010 r. Natomiast faktyczne zobowiązanie pozwanego powstało w momencie wymagalności należności, tj. kolejno w okresie

od 31 grudnia 2010 r. do 13 stycznia 2011 r. Uwzględniając wskazane daty należało uznać, iż zobowiązania pozwanego powstały w czasie obowiązywania zmienionych przepisów ustawy o zakładach opieki zdrowotnej, a więc przedmiotowy zakaz objął, zdaniem Sądu Okręgowego, zobowiązania pozwanego.

Należy również zwrócić uwagę na uzasadnienie projektu ustawy zmieniającej, a więc cel dokonanych zmian.

Przedmiotowa regulacja miała na celu ograniczenie "handlu wierzytelnościami" poprzez konieczność uzyskania zgody przez podmiot, który utworzył zakład. Intencją ustawodawcy było objęcie powyższym ograniczeniem wszystkich czynności prawnych, które w efekcie doprowadziłyby do zmiany wierzyciela, a więc nie tylko umowy cesji wierzytelności. Jak wynika z uzasadnienia projektu potrzeba jego opracowania wyniknęła z konieczności wzmocnienia wpływu organu założycielskiego na zmianę wierzyciela zobowiązań samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, ale przede wszystkim z konieczności ograniczenia wtórnego obrotu wierzytelnościami, co wiązałoby się z dodatkowymi kosztami dla zakładów opieki zdrowotnej.

W uzasadnieniu projektu wskazanej ustawy podkreślono również, iż wskazany przepis stanowi narzędzie dla organów założycielskich do skutecznej kontroli nad zakładami opieki zdrowotnej, co powinno przyczynić się do właściwej realizacji zadań tych podmiotów w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego populacji. Wskazany przepis miał służyć realizacji prawa do ochrony zdrowia, wynikającego z art. 68 Konstytucji RP. Wskazano również, iż samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej jest jednostką realizującą szczególnego rodzaju zadania publiczne poprzez udzielanie świadczeń zdrowotnych ratujących życie i zdrowie. Działania windykacyjne mogłyby doprowadzić do wstrzymania udzielania świadczeń zdrowotnych, a w konsekwencji do braku dostępu do tych świadczeń na danym terenie.

Biorąc powyższe pod uwagę, w oparciu o art. 390 § 1 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy postanowił przedstawić do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne wskazane w sentencji postanowienia.

/km/